

Nederlandse Hillary?

Vrouwen aan de top worden steeds gewoner. In het buitenland dan. Want bij ons vlot het niet erg met de feminisering van de macht. Willen Nederlandse vrouwen niet de baas zijn? Kunnen ze het niet? Of mogen ze het niet? 'We zijn gewoon wat mutsiger.'

In Amerika loopt Hillary Clinton zich warm voor de hoogste verkiesbare functie van het land. Wat iedereen allang vermoedde, is nu dan eindelijk uitgekomen. Ja, mevrouw de senator gaat het doen, ze wil president worden.

Eerder had Groot-Brittannië Margaret Thatcher en Noorwegen Gro Harlem Brundtland. Duitsland heeft Angela Merkel. Frankrijk krijgt misschien Ségolène Royal. Maar in Nederland: niets van dat alles. Wat is er aan de hand met Nederlandse vrouwen? Willen ze niet? Krijgen ze geen ruimte? Ontberen ze de *Wille zur Macht*, zoals dat in de politicologie heet? Waar blijft onze Hillary?

"Volgens mij heeft ze zich net aangediend," zegt het net-niet-PvdA-Kamerlid Mei Li Vos. "Ik mag Rita Verdonk helemaal niet, maar ik vind het wel goed dat zij gewoon durft te zeggen dat ze de baas wil worden." Dat moge zo zijn, IJzeren Rita heeft nog een lange mars voor de boeg. Het ziet er niet naar uit dat de VVD gaat regeren en al helemaal niet als grootste en dus premier-leverende partij. Bovendien hebben de leden van de VVD Verdonks aanspraak op het lijsttrekkerschap geblokkeerd.

We hebben koningin Beatrix natuurlijk. Het Nederlandse staatshoofd is een vrouw. Maar in de eerste plaats neemt kroonprins Willem-Alexander het binnen afzienbare tijd over van zijn moeder en in de tweede plaats kreeg Hare Majesteit die mooie positie bij erfenis in de schoot geworpen. Met het verwerven van macht op eigen kracht heeft het in elk geval niets te maken, en met democratie ook niet. (al dient niet te worden uitgesloten dat

Beatrix zelfs in een lijsttrekkersdebat haar mannetje zou staan).

Maar op de keper beschouwd is het verder nogal behelpen in Nederland. Vandaar waarschijnlijk dat regelmatig, ook uit niet-feministische hoek, de roep klinkt om meer vrouwen aan de top. Het komt straks, als de formatiebesprekingen tussen CDA, PvdA en ChristenUnie verschuiven van de inhoud naar de 'poppetjes', ongetwijfeld weer aan de orde. Zeker omdat een van de deelnemers aan die besprekingen, de PvdA, er een gewoonte van heeft gemaakt bij kabinetsdeelname zo veel mogelijk vrouwelijke bebindspersonen naar voren te schuiven en om op de kandidatenlijsten voor de Tweede en Eerste Kamer steevast om en om een man en een vrouw te plaatsen. Bij wijze van positieve discriminatie. Het werd oudgediende Klaas de Vries vorige week bijna fataal. Hij trok aanvankelijk zijn kandidatuur voor de Senaat in omdat het partijbestuur hem op een onverkiesbare plek had gezet. In een reactie zei partijvoorzitter Michiel van Hulten: "Wij willen een volstrekt gelijke man-vrouw-verdeling. Daarom was er nu minder ruimte voor mannen." De Vries probeert volgende maand op een partijcongres alsnog op een verkiesbare plaats te komen, maar hij is nog steeds behoorlijk chagrijnig. Op de vraag 'Waar blijft de Nederlandse Hillary?' antwoordt hij: "Je kunt je beter afvragen waar onze Clinton blijft." Die uitspraak is onmogelijk op te vatten als een compliment aan het adres van Wouter Bos.

Volgens De Vries hebben zich geen Nederlandse vrouwen aangediend voor het premierschap 'omdat ze zich onvoldoende manifesteren'. Het zal er vast wel eens van komen, maar wat hem betreft moet het dan wel 'op een natuurlijke manier' gaan.

Een vanzelfsprekende leidster, minister-presidente of moeder des moederlands is echter niet in zicht, zelfs niet aan de horizon.

Waar ligt dat nou aan, dat Nederlandse vrouwen het allerroodste pluuche niet halen? Volgens sommigen, wetenschappers zelfs, heeft dat met genetica te maken. Leiderschap is aangeboren, menen zij. Wie graag feministen op de kast jaagt, zou voor de grap eens de conservatieve Amerikaanse filosoof Harvey Mansfield moeten citeren. De Harvard-hoogleraar stelt in zijn nieuwe boek *Manliness* dat vrouwen graag thuis zitten. De ambities van vrouwen zijn nou eenmaal niet zo wereldschokkend als die van mannen, meent de filosoof. Het zou daarom voor iedereen beter zijn wanneer de vrouw zich richt op huiselijkheid en bescheidenheid. Dat ligt veel meer in haar aard dan zoiets als jagen, durft Mansfield. In Nederland zijn vergelijkbare geluiden te horen. Het ►

► wetenschappelijke werk *Man and Woman, Boy and Girl* van John Money en Anke Ehrhardt dient ter inspiratie voor menig volging van de 'biologische leer'. De aanhangers opperen de meest woeste plannen, zoals het toedienen van mannelijke hormonen aan vrouwelijke foetussen, om de mannelijke dominantie te doorbreken.

Nederland is er (nog) niet aan toe om dergelijke gedachten over te nemen. Volgens Yvonne Benschop, hoogleraar aan de faculteit der managementwetenschappen van de Radboud Universiteit Nijmegen, is nooit aangetoond dat leiderschap aangeboren is. Ex-PvdA-Kamerlid Marjet van Zuijlen, nu partner bij Deloitte, is als lid van de kandidatencommissie verantwoordelijk voor het rekruteren van veelbelovende sociaal-democraten. Van Zuijlen kent alleen onderzoeken waaruit blijkt dat vrouwen even ambitieus zijn als mannen. Maar, erkent ze, genetisch of niet, er zijn wel duidelijke verschillen tussen carrièremannen en -vrouwen. Als een jonge man het voorstel krijgt om iets volslagen nieuws te gaan doen, is hij geneigd te zeggen: "Tuurlijk, doe ik, kan ik. Ik begin morgen." Vrouwen spreken hun twijfel uit. "Ik weet niet of ik het kan, maar ik zal het proberen."

Die verschillen zijn trouwens niet altijd even evident. Als vrouwen doordringen tot het machtsbastion, hoeden zij zich ervoor op te vallen als typische vrouw. Niet zeuren, niet huilen in een hoekje na kritiek, geen overdadige lippenstift of te korte rokken. Van Zuijlen: "De vrouwen die nu hoog in het bedrijfsleven en de politiek zitten, hebben erg hun best gedaan om zich aan te passen. Zij hebben zo'n tien procent van hun energie besteed aan aanpassing. Let maar eens op, vrouwen in de top hebben een lagere stem en kunnen hun ambities makkelijk articuleren. Veel vrouwen vinden het moeilijk om openlijk ambitieus te zijn, maar aan de top doen ze het net zo hard als mannen."

Ook historica Anneke Ribberink, die aan de Universiteit van Amsterdam onderzoek doet naar vrouwelijk leiderschap, zegt dat vrouwen die het ver geschopt hebben, zoals Thatcher en Brundtland, mannelijk gedrag vertoonden. "Zij werkten echt met hun ellebogen, gebruikten mannelijke trucs, konden agressief zijn. Het is onmiskenbaar zo dat je dat soort masculiene eigenschappen moet hebben of ontwikkelen om het op zo'n hoge positie te redden. Verdonk heeft dat. Wie weet ontwikkelt zij zich nog eens tot de Nederlandse Thatcher."

Juist die mannelijke uitstraling heeft er in het verleden voor gezorgd dat vrouwen niet zaten te springen om een politieke top-carrière. Je kunt je wel in allerlei bochten wringen, maar politiek is gewoon een mannenzaak, hebben vrouwen lang gedacht.

Het schrikbeeld te verworden tot manwif, monomaan te moeten zijn, alles opzij te zetten om maar je doel te bereiken... het is voor veel vrouwen geen gemakkelijke opgave. Maar

typisch Nederlands zijn die eigenschappen niet. Waarom doen Royal, Merkel en Clinton wel alles voor deze 'mannenbaan', maar stopt de politieke opmars voor vrouwen in ons land bij het vicepremierschap?

"Tja," relativeert Paul Schnabel van het Sociaal en Cultureel Planbureau het hele verhaal. "In België is ook geen Hillary en in Spanje en in Italië ook niet. We hebben een vrouwelijke opvolger van Pim Fortuyn, de toch wel zeer populaire Rita Verdonk. En we hebben tijdens het tweede Paarse kabinet twee vrouwelijke vicepremiers gehad: Els Borst en Annemarie Jorritsma."

Inderdaad, vicepremiers. En vrouwelijke ministers zwaaiden tot nu toe vrijwel zonder uitzondering de scepter op 'zachte departementen' als Onderwijs, Ontwikkelingssamenwerking en Verkeer & Waterstaat. De eerste vrouwelijke minister van Financiën of van Buitenlandse Zaken moet waarschijnlijk nog geboren worden.

Voor Annemarie Jorritsma, nu burgemeester van Almere, lonkte het premierschap nooit. "Het gaat op die posities te veel om de persoon. Dat mondt vaak uit in haantjesgedrag. En daar heb ik werkelijk niets mee." Bij vrouwen gaat het nu eenmaal meer om de inhoud, meent zij. Hoewel, er zijn uitzonderingen. Haar partijgenote Rita Verdonk bijvoorbeeld; ook niet vies van haantjesgedrag. "Ik hou daar helemaal niet van."

'Thatcher en Brundtland werkten echt met hun ellebogen, gebruikten mannelijke trucs, konden agressief zijn. Verdonk heeft dat ook.'

Het moet maar eens gezegd: als het gaat om vrouwen aan de top is Nederland een achterlijk land. Tenminste, dat vindt Mei Li Vos. Bovendien leidt ons land aan hardnekkige truttigheid, meent het kandidaat-Kamerlid. "Het is, denk ik een stuk van de Nederlandse cultuur. We zijn gewoon wat mutsiger. Onze minister-presidenten zijn ook allemaal heel gewone mannen."

Je zou denken dat het daarom niet zo moeilijk moet zijn voor vrouwen om in Nederland aan de top te geraken. Het is immers een stuk eenvoudiger iemand als Wim Kok van de troon te stoten dan iemand als Silvio Berlusconi.

Kennelijk willen veel Nederlandse vrouwen helemaal geen mannenbaan. Niet alleen omdat ze bang zijn hun vrouwelijkheid te verliezen, of misschien omdat ze niet over voldoende 'aangeboren leiderschapscapaciteiten' beschikken; de wens om parttime te werken gaat, vooral als ze moeder zijn, boven de

Wie van de tien?

Vrouwelijke kanshebbers voor Torentje en Catshuis, in willekeurige volgorde.

Sharon Dijksma (PvdA), fractiesecretaris. Heeft de mars door de instituties al drie keer afgelegd. Heeft net zo weinig charisma als Balkenende,

maar die werd het ook.

Guusje ter Horst (PvdA), ex-burgemeester van Nijmegen. Wordt genoemd voor een kabinetspost ("Ik zeg niks") en drinkt gezellig met de mannen mee.

zucht naar macht. Vos herinnert zich dat Annemieke Roobeek, neel succesvol als professor aan Nyenrode, een paar jaar geleden in een interview in *Opzij* zei dat ze fulltime werkte en ook nog drie kinderen opvoedde. Strijken deed ze 's nachts. "Nou, dat werd belachelijk gevonden. Een schande."

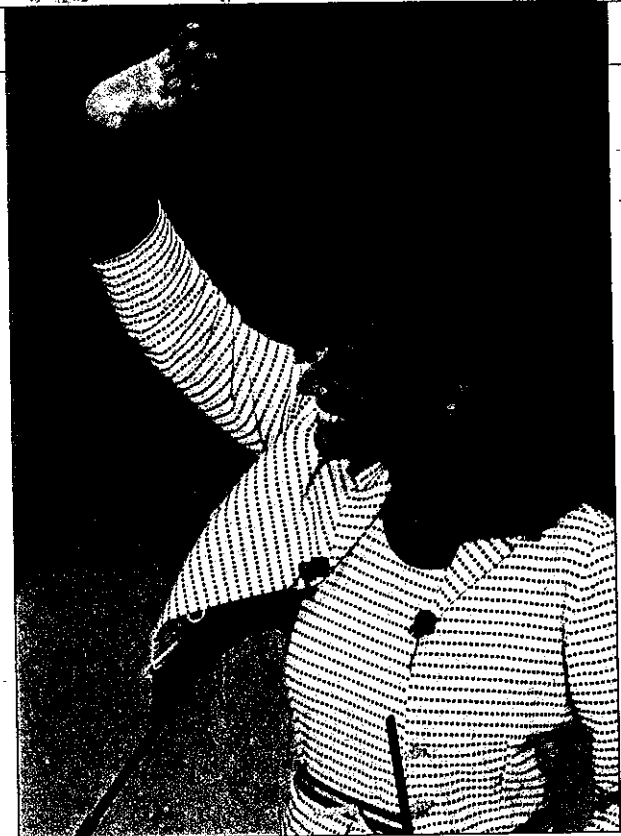
Het is een verklaring die verschillende wetenschappers geven voor het geringe aantal vrouwen in de top: de nog altijd dwingende moederschapscultuur. Die schrijft voor dat vier, maar liever nog drie dagen werken mag. Fulltime werkende moeders moeten zich voortdurend verontschuldigen. Maar wie bezwijkt voor de sociale druk en de stekker uit haar carrière trekt, neemt een risico, waarschuwt Van Zuijlen. Financiële afhankelijkheid van de echtgenoot en een ontwikkelingsachterstand die uitmondt in een scheiding liggen op de loer. Vier op de tien huwelijken stranden immers. Het mag een domme beslissing zijn, maar de opvatting dat goed moederschap hetzelfde is als zo veel mogelijk bij de kinderen zijn, lijkt onuitroeibaar.

Ook het burgerlijk ideaal dat vrouwen niet hoeven te werken omdat hun man genoeg verdient, verklaart waarom sommige vrouwen niet naar een topfunctie verlangen. Die luxepositie stamt al uit de vorige eeuw, zegt Annemarie Jorritsma. Alleen arbeidersvrouwen die anders niet rondkwamen, werkten. Het lijkt erop dat het in sommige kringen nog steeds statusverhogend is als hoogopgeleide vrouwen, tegen het overheidsbeleid in, de carrière afbreken om voor de kinderen te zorgen, merkt ook Van Zuijlen.

De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat op de genoemde buitenlandse voorbeelden van vrouwen aan of op weg naar de macht wel iets valt af te dingen. Hillary Clinton was nooit zo ver gekomen als zij zich niet jarenlang als first lady in de kijker had kunnen spelen: Of, zoals de Amerikaanse columniste Ann Coulter het venijnig stelt: "Laten we er even bij stilstaan dat mevrouw Clinton, *if elected*, de eerste vrouw zou zijn die president werd nadat haar man seks had gehad met een stagiaire in de *Oval Office*."

Maar aan de andere kant is Hillary misschien wel zo gehaaid dat ze denkt: nu is het *payback time*. In donkere dagen is zij achter Bill blijven staan, nu is hij degene die op alle foto's glimlachend achter zijn vrouw staat. De Amerikaanse Democraten trekken dezer dagen graag een vergelijking met Margaret Thatcher, maar die gaat niet op. Thatcher *made it on her own*, hoewel het – dat is iedereen vergeten – kantje boord was. Het had weinig gescheeld of de Conservative Party had niet haar maar een man naar voren geschoven. Pas tijdens haar bewind begon langzaam de twijfel over haar geschiktheid om te slaan in bewondering.

Zelfs bij de opzienbarende opkomst van Angela Merkel in Duitsland is een kanttekening te plaatsen. Haar *ticket to fame* waren haar afkomst (ze kwam uit de DDR) én het feit dat ze de protegee was van de grote CDU-leider Helmut Kohl; haar bij-

Ségolène Royal

naam luidde niet voor niets 'Kohls Mädchen'. Vervolgens keek ze de kunst zó goed af dat ze er geen been in zag haar leermeester een mes in de rug te steken toen hij in opspraak raakte omdat hij geheime partijrekeningen bleek te beheren; dat dan weer wel.

Volgens Mieke Verloo (Vrouwenstudies, Radboud Universiteit Nijmegen) heeft in Frankrijk ook Ségolène Royal als adviseur van president François Mitterrand 'een speciale kans gehad om kennis op te doen over het vergaren van macht'.

Maar omdat er los van deze bekende vier wereldwijd nog veel meer vrouwen zijn die het tot premier of president hebben geschopt (in bijvoorbeeld Argentinië, Chili, Indonesië, India, Pakistan, Israël sinds kort weer, en zelfs op de Nederlandse Antillen) moet de verklaring voor de 'achterstandssituatie' in Nederland toch ook hier worden gezocht.

Weliswaar zijn in Nederland de nodige vrouwen gedeputeerde en zijn er best veel vrouwen lid van de Tweede Kamer (in 2006 36 procent, tegen nog geen tien procent in 1971). Maar alleen bij de Partij voor de Dieren (Marianne Thieme) en GroenLinks (Femke Halsema) leiden ze de fractie, toevallig net twee partijen die nauwelijks een rol van betekenis spelen in de Nederlandse politiek. Eerder waren er Andrée van Es en Ria Beckers, voor wie hetzelfde gold, en Els Borst ("Het is een meisje geworden en we noemen haar Els," sprak D66-godfather Hans van Mierlo destijds). Maar Borst bleef niet lang, en recent lukte het ook Louisewies van der Laan niet om tot lijsttrekker te worden ge-

Annemarie Jorritsma (VVD), burgemeester van Almere. Deed als vicepremier niet onder voor de premier. Beschikt over daadkracht en uitstraling. Kijk uit voor

politici die zeggen dat ze niet willen, want die willen het liefst.

Femke Halsema (GroenLinks), fractievoorzitter. Maakte ooit de overstap van groot-links (PvdA) naar klein-links. Nu verliest ze verkiezingen, maar als ze op

het nest was gebleven, had ze Woutertje Bos makkelijk verslagen.

Neelie Kroes (VVD), Euro-commissaris en oud-minister van Verkeer & Waterstaat. "Zo'n vent wil ik zijn," zei ex-geliefde Bram Peper over haar. Heeft lef, hersens,

draagt rokken en is al de machtigste vrouw van het land. Maar ja, de VVD zwabbert te veel.

LIFE / HOLLANDE HOOGTE

Angela Merkel

► kozen. En Jeltje van Nieuwenhoven, die in de Tweede Kamer weleens werd aangeduid met 'meneer de voorzitter', verloor de interne PvdA-strijd om het partijleiderschap van Wouter Bos. Zij zegt: "Op plekken waar een vrouw komt, kan geen man zitten. Het zit ons Nederlanders niet tussen de oren. Nog niet. Toen Jaap de Hoop Scheffer aftrad bij het CDA, stond Maria van der Hoeven op twee. Maar er is nooit sprake van geweest dat zij lijsttrekker zou worden. Niemand opperde dat."

De Nederlandse politieke cultuur is er niet naar. Bij de grote politieke partijen staan alleen ongevaarlijke, uiterst loyale vrouwen hoog in de pikorde, zoals Sharon Dijksma en Nebahat Albayrak (PvdA), Maria van der Hoeven, Gerda Verburg en Ank Bijleveld (CDA)-en tot voor kort Bibi de Vries (VVD). Verdonk (VVD) is een uitzondering. Ook daarom is die partij zo in de war.

"Nederlandse vrouwen mogen wel wat duidelijker zijn over hun ambities," zegt PvdA-lid Heleen Mees, juriste in New York, die enig opzien baarde door een opiniestuk in *NRC Handelsblad* te schrijven met de strekking: ga werken en zeur niet over de kinderopvang. "Ze moeten zich realiseren dat ze offers moeten brengen voor hun carrière. De PvdA betreft alleen mannen bij de formatie. Ik vind dat beledigend voor een partij die prominent in haar verkiezingsprogramma heeft staan dat vrouwen moeten doorstromen naar de top. De PvdA-vrouwen hadden met spandoeken bij het Catshuis moeten staan!"

Mieke Verloof stelt dat premiers in Nederland eerst lijsttrekker

moeten zijn geweest. "Waarom hebben we nauwelijks vrouwelijke lijsttrekkers? Omdat ze of via een stemming worden gekozen of door een eliteclubje binnen de partij worden voorgedragen. De kans dat het eliteclubje iemand van buiten de dominante groep kiest, is klein. En die dominante groep bestaat uit mannen."

Nederland wijkt vooral af ten opzichte van het buitenland als het gaat om de arbeidsparticipatie van vrouwen. Die is opmerkelijk lang zeer laag geweest. Inmiddels valt het mee, maar er wordt hier door vrouwen veel meer dan in andere landen in deeltijd gewerkt. Dat zit hem voor een belangrijk deel in de sociale druk waarover Marjet van Zuijlen en Mei Li Vos het hadden.

"Dat is zeker een punt, die deeltijdarbeid," zegt ook Anneke Ribberink. "Je moet er in de politiek toch helemaal voor willen gaan. Eén ding is duidelijk: een vrouwelijke minister-president kan niet in deeltijd werken."

Grappig genoeg is over bijna alle vrouwen die een rol van betekenis hebben gespeeld in de Nederlandse politiek ooit gezegd dat ze misschien weleens de eerste vrouwelijke minister-president van het land zouden kunnen worden.

Dat begon al bij Marga Klompé, de eerste vrouwelijke minister (van Onderwijs) in Nederland. "Die werd in 1967 al genoemd," zegt Anneke Ribberink, "maar zei toen zelf: Nederland is er nog niet rijp voor. Ze had het best gewild en ze had het ook gekund. Dat geldt ook voor iemand als Neelie Kroes van de VVD. Dat lijkt me een uitstekende kandidaat."

Behalve Verdonk en Kroes (die het – heel mannelijk! – te druk heeft om zelf aan de telefoon te komen, laat ze haar assistent bij de Europese Commissie in Brussel zeggen) zijn ook Yvonne van Rooy (CDA), Tineke Netelenbos (PvdA), Sylvia Tóth (uitzendorganisatie Content), Annemarie Jorritsma (VVD), Agnes Jongerius (FNV) en Jeltje van Nieuwenhoven (PvdA) allemaal weleens, zoals dat heet, genoemd. Maar ze werden het niet.

Een paar jaar geleden zei toenmalig Ahold-topman Cees van der Hoeven in een interview met *The Wall Street Journal* dat er 'niet één vrouw is in dit land die ik zou opnemen in mijn raad van bestuur'. Vorig jaar kwam de kwestie ook ter sprake in een uitzending van het tv-programma *Tegenlicht*: mannen domineren nog steeds de top van het Nederlandse bedrijfsleven. In de directies van de tophonderd van Nederlandse ondernemingen is nog steeds maar drie procent vrouw, van wie meer dan de helft buitenlands bovendien. Bij een vergelijkend onderzoek naar het percentage vrouwen in senior managementfuncties – bij 6900 ondernemingen in 26 landen – belandde Nederland op een gedeelde laatste plaats met Pakistan.

Oud-PvdA-staatssecretaris Rick van der Ploeg, tegenwoordig hoogleraar in Florence, zegt: "Het is vreemd. Je ziet in Nederland ook amper vrouwelijke hoogleraren, vergeleken met bijvoorbeeld

► Wie van de tien?

Louise van der Laan (D66), ex-fractievoorzitter. Zag zichzelf wel als eerste vrouwelijke premier. Is bevriend met de Oranjes. Lastig te vervullen voorwaarde: een wederopstanding van haar minipartijtje.

Trude Maas (PvdA), Eerste-Kamerlid. Daarnaast weinig politieke ervaring. Alom geprezen als vrouw met scherpe intelligentie. Zit net als Kroes vroeger in talloze raden van commissarissen (Schiphol, Philips) en is lid van de juiste partij.

de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Italië."

Vaak wordt aangevoerd dat in Nederland vrouwen niet ver komen omdat de kinderopvang veel slechter geregeld is dan in de ons omringende landen en dat het zwangerschaps- en ouderschapsverlof hier zo magertjes is. Vorige week nog schreef Patricia Assmann van de Vereniging van Nederlandse Vrouwelijke Artsen een brandbrief van die strekking aan informateur Wijffels: vrouwelijke artsen met een kinderwens zitten 'enorm klem'. En ook Jeltje van Nieuwenhoven zegt: "Nu zijn we er. Moet je eens zien wat een kritiek staatssecretaris Van Gennip over zich heen kreeg toen ze twee keer zwanger werd in een kabinetsperiode. Of vraag eens aan Femke Halsema hoe lastig het is. In de meeste landen, ook in Duitsland, is de kinderopvang veel beter dan bij ons: Het is daar echt makkelijker om kinderen te krijgen zonder hinderlijke onderbreking van je carrière."

Toch kan dat niet de hoofdreden zijn, want zelfs een land als Albanië, jarenlang geïsoleerd en onderontwikkeld in een vergeten hoekje van Europa, telt meer vrouwelijke hoogleraren dan Nederland. Bovendien heeft Nederland een van de laagste geboortecijfers van Europa en hebben veel vrouwen niet eens kinderen.

Ook de algemene veronderstelling dat het voor vrouwen nu eenmaal lastig is zich in een mannenwereld te manifesteren, is

Annemarie Jorritsma: 'Er is helemaal geen glazen plafond, er is alleen maar een heel dikke laag mannen.'

moeilijk houdbaar als verklaring voor de Nederlandse afwijking. Ga maar na. Juist hier kunnen masculiene waarden als eer, heroïek en machtswellust op veel minder sympathie rekenen dan in de landen om ons heen. Zeker in Den Haag viert politieke correctheid/hooftij, getuige alleen al het feit dat onze mannelijke politici zich kwispelend en hijgend onderwierpen aan de gesel van de 'feministische meetlat' van Cisca Dresselhuys in het weekblad *Opzij*. Hoe onderdaniger, hoe hoger de score. In Nederland loont gediensigheid.

"Het is een rare anomalie in de Nederlandse geschiedenis," zegt Mei Li Vos. "Waarom lopen we op dit gebied vijftig jaar achter, terwijl we met euthanasie, abortus en drugs voorop lopen?"

Volgens Rick van der Ploeg is er maar één verklaring voor die achterstand. "Ik vrees dat het te maken heeft met onze calvinistische inslag."

Ook Van Nieuwenhoven, die in de ogen van Van der Ploeg makkelijker premier had kunnen worden, sluit niet uit dat onze mentaliteit van invloed is. "Misschien is het calvinisme dieper ingesleten in de Nederlandse politiek dan in bijvoorbeeld Duitsland."

Er zit zeker iets in. Annemarie Jorritsma slaat de spijker op zijn kop als zij zegt: "Er is helemaal geen glazen plafond, er is alleen maar een heel dikke laag mannen." En veel van die mannen vinden het heel belangrijk dat er meer vrouwen doordringen tot de macht, zeggen ze, maar als puntje bij paaltje komt, kiezen ze toch voor een man. Zie de opvolging van Jaap de Hoop Scheffer als leider van het CDA. Niet de nummer twee, een vrouw, maar de tot dan toe volstrekt onbekende nummer drie, Jan Peter Balkenende, werd het. Of zie nu de vrouwloze teams die de mannelijke aanvoeders van CDA, PvdA en ChristenUnie hebben samengesteld om heelhuids door de formatiebesprekingen te komen. Bij een van die partijen is het zelfs een klein wonder dat er een vrouw (Tineke Huizinga, CU) in de Kamer zit.

Religie speelde in de Nederlandse politiek altijd al een grotere rol dan in andere Europese landen. Nederland was tot en met de jaren vijftig oerconservatief. In de jaren zestig kwam een grote, inmiddels door velen betreunde ommeswaai die ons land het onuitroeibare imago verleende van liberale vrijhaven. Dat moge zo zijn, aan de politiek ging deze revolutie goeddeels voorbij. De verzuiling, de opdeling van de maatschappij op grond van geloofs-overtuiging en/of maatschappelijke opvattingen, heeft ons niet alleen een uniek omroepsysteem opgeleverd, maar houdt tot op de dag van vandaag ons politieke stelsel in de greep. De grootste partijen zijn klassieke partijen, die moeilijk los komen van hun wortels. De idee dat vrouwen eigenlijk bij de kinderen horen, lijkt bijna verankerd in onze genen. Het kennelijke gebrek aan ambitie bij de vrouwen zelf spreekt boekdelen. De Nederlandse gezinscultus, de brede weerstand tegen fulltime kinderopvang en het tegen beter weten in ophemelen van het moederschap zijn hardnekkige overblijfselen van een dominante calvinistische cultuur. De normen en waarden die onlosmakelijk met die cultuur verbonden zijn, krijgen juist dezer dagen weer de wind in de zeilen. De toegenomen hang naar vroeger en het verlangen naar nationale eigenheid zijn onmiskenbaar tekenen van een conservatief reveil. Bij de laatste parlementsverkiezingen legde de moderniteit van de stad het af tegen de traditie van de provincie.

Het zou kunnen dat een zege van Ségolène Royal in Frankrijk en Hillary Clinton in Amerika enig effect sorteert in Nederland. Maar Nederland is ouderwets dan het pretendeert te zijn. Met drie protestantse jongens aan de onderhandelingstafel – Jan Peter Balkenende, Wouter Bos en André Rouvoet genoten alle drie hun opleiding aan de calvinistische, oer-Hollandse Vrije Universiteit in Amsterdam – ziet het er niet naar uit dat naast de koningin nog een vrouw aan de top wordt geduld. |

Rita Verdonk (VVD), nummer twee. Staat te popelen. Is voor de duvel niet bang. Is te koppig om een eigen partij te stichten. Dilemma: de VVD-top zet vooralsnog

alle zeilen bij om haar te stoppen.

Mei Li Vos (PvdA), net-niet-Kamerlid. Grapte dat ze wel wilde. Kreeg overstelpend veel airplay. Misschien moet ze toch eerst nog even de Kamer in.

Maria van der Hoeven (CDA), belangrijkste vrouw bij de grootste partij. Kan hard zijn – zoals bij het vertrek van Annette Nijs – heeft uitstraling en kent de

bestuurlijke en politieke mores van het Haagse.